

УДК 796.071.4:394.3

Воеділова О.М., Корнева А.О., Козир А.С.

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХЛИВИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Урок фізичної культури є складовою цілісного освітнього процесу школярів і в ньому неможливо уникати національного виховання майбутнього покоління через народний досвід, звичаї, традиції та рухливі ігри зокрема. В результаті аналізу використання національних рухливих ігор в освітньому процесі школярів виявлено, що сучасні вчителі фізичної культури та тренери недооцінюють та недостатньо використовують цей засіб, що може негативно позначатися на формуванні особистостей учнів.

Ключові слова: *етнопедагогіка, урок фізичної культури, рухливі народні ігри, формування особистості.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Сьогодні в умовах змін у соціальному, економічному і політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сферах освіти та виховання [1, 4, 9, 10]. Державна національна доктрина визначила головну мету національно-патріотичного виховання на сучасному етапі – це передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України: національної свідомості, розвинутої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей, таланту.

Реформування національної системи освіти в Україні, модернізація всієї шкільної справи неможливі без опори на народні традиції виховання, на етнопедагогічні основи [5, 6, 8].

Народна педагогіка з покоління в покоління відтворює образ народу в його кращих рисах. Використання народної педагогіки – неодмінна умова подальшого розвитку наукової педагогічної теорії і практики, надійний орієнтир у створенні виховної системи, адекватної потребам українського державотворення й формування високоосвічених, духовно багатих і морально стійких особистостей, гідних громадян європейської держави [7].

Урок фізичної культури є складовою цілісного освітнього процесу школярів і в ньому не можливо уникати національного виховання майбутнього покоління через народний досвід, звичаї, традиції та рухливі ігри зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання теорії та практики національного виховання підростаючого покоління були розглянуті у працях Я. Гогебашвілі, М. Евсев'єва, Я. Коменського, К. Ушинського.

На необхідності виховання дітей на принципах природовідповідності, культуровідповідності і народності наголошували Г. Ващенко, Г. Волков, Я. Коменський, І. Огієнко, С. Русова, К. Ушинський.

Народним засобам виховання і їх втіленню в шкільну і сімейну практику присвячені праці В. Сухомлинського. Ґрунтовні дослідження педагогічних поглядів народу, основних принципів, засобів і виховного досвіду здійснили О. Вишневецький, О. Духнович, О. Измайлов, Т. Мацейків, М. Стельмахович, Є. Сявакко.

Питання підготовки фахівців з етнопедагогіки фізичного виховання знайшли своє відображення в працях З. Мустафасової, В. Євтуха, В. Мосіяшенка, В.В. Борисова та інших.

Отже, актуальність теми дослідження пояснюється такими чинниками:

1) неузгодженістю між соціальним замовленням і практикою його реалізації у ВНЗ: держава декларує потребу в носіях українських звичаїв та традицій і їх популяризації, однак етнопедагогіка досі не посіла належного їй місця у вищій школі, що відображається на рівні етнопедагогічної компетентності педагогів;

2) суспільним і освітнім значенням етнопедагогічних засад фізичного виховання;

3) недостатньою підготовкою сучасного вчителя до реалізації ідей етнопедагогіки у його професійній діяльності;

4) нагальною потребою сучасних досліджень з етнопедагогіки фізичного виховання, що відповідали б освітнім, педагогічним та суспільним запитам і відображали специфіку української культури.

Мета роботи – проаналізувати реальний стан використання вчителями національних рухливих ігор на уроках фізичної культури, як засобу національного та фізичного виховання, для вдосконалення системи підготовки майбутніх кадрів.

Методи дослідження: аналіз і синтез філософської, психологічної, педагогічної, етнопедагогічної, дидактичної літератури з проблеми дослідження; аналіз державних документів, спрямованих на регулювання процесу освіти в Україні; аналіз стану впровадження засад етнопедагогіки (на прикладі національних рухливих ігор) в освітній процес шкіл та позашкільних навчальних закладів (анкетування); статистична обробка результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті аналізу літературних джерел нами виявлено, що відродження української народної педагогіки в закладах освіти, посилення інтересу до етнопедагогіки з боку педагогів-науковців спостерігається на сучасному етапі національного і державного відродження України. У народній педагогіці тепер справедливо вбачають ефективний засіб формування національної свідомості, гуманізації навчального процесу. Завдання полягає в тому, щоб перебороти національний нігілізм у значної частини молоді, виховати в неї почуття патріотизму, рідного дому, пошану до рідної мови й культури. Елементи народознавства та етнопедагогіка повинні постійно вивчатися у загальноосвітній школі на уроках з усіх предметів [5].

Науковці зазначають, що народна етнопедагогіка є багатющою невичерпною скарбницею навчально-виховних засобів, провідними серед яких є рідна мова, усна народна творчість, національна міфологія і символіка, народне мистецтво, національні традиції, звичаї і обряди, народні ігри, іграшки, ритуали та урочистості, безпосередня особиста праця, природа, колискова пісня, скоромовки, оповідання, казки, частівки, утішки, забавлянки, закликанки, атмосфера рідної домівки, приклад старших, дитяча самодіяльність, народні афоризми, прислів'я, приказки [2, 7, 8].

Народно-педагогічні знання мають велику практичну цінність, оскільки пройшли апробацію часом і претендують на поважне ставлення до свого змісту у першу чергу кваліфікованих спеціалістів, яким доводиться працювати з людьми і доносити до них етноідеї виховного та освітнього характеру доводячи при цьому їх актуальність. Вони направлені на розвиток і удосконалення духовних, моральних, фізичних, інтелектуальних сил особистості [3, 5, 6].

В результаті аналізу анкетування фахівців з фізичного виховання м. Чернігова (n=150 чоловік) виявлено, що лише 19% вчителів фізичної культури та 18% тренерів систематично використовують в освітньому процесі українські народні рухливі ігри. Не регулярно, але звертаються в своїй практичній діяльності до цього засобу етнопедагогічного впливу на учнів 57% вчителів та 53% тренерів. Звертає на себе увагу той факт, що 24% (вчителів) та 28% (тренерів) педагогів взагалі не використовують такий засіб фізичного та національного виховання в своїй діяльності.

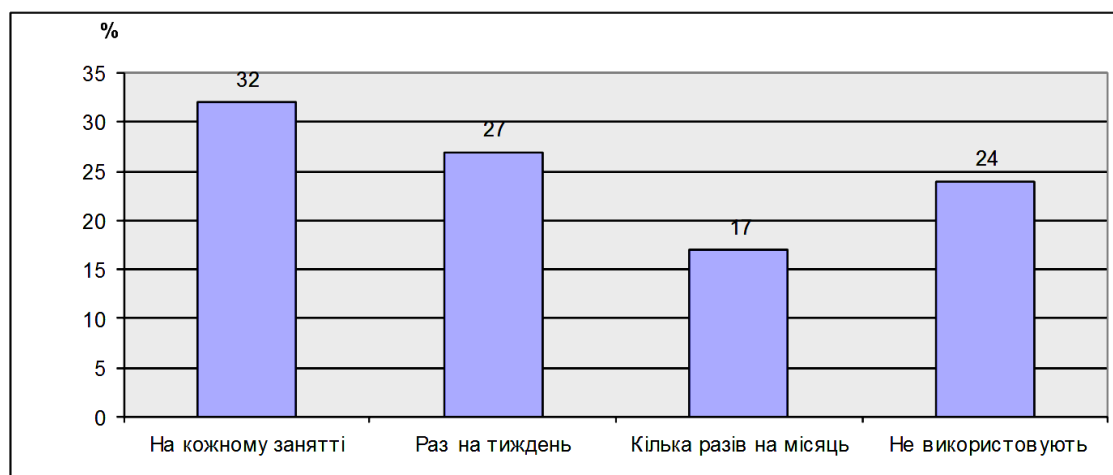

Рис. 1. Показники регулярності використання вчителями українських народних рухливих ігор на уроці фізичної культури

В результаті аналізу відповідей респондентів, щодо регулярності використання українських народних рухливих ігор в освітньому процесі, виявлені такі дані (рис. 1): третина вчителів зазначила, що включає цей засіб фізичного та національного виховання в урок фізичної культури на кожному занятті, майже стільки ж – один раз на тиждень і невелика кількість педагогів включає їх в урок фізичної культури декілька разів на місяць. Позитивним є те, що більшість вчителів, які мають в своєму педагогічному арсеналі цей етнопедагогічний засіб впливу на особистість школярів, використовують його регулярно.

Більшість вчителів, які використовують національні рухливі ігри на уроках фізичної культури зазначили, що використовують їх для фізичного виховання школярів і лише п'ята частина респондентів відмічає пріоритетність виховного потенціалу цього засобу. Це свідчить про недостатнє усвідомлення педагогами потужності впливу на особистість дітей національних рухливих ігор.

В той же час 29% опитаних вчителів та 24% – тренерів визнають свою професійну некомпетентність в цьому напрямку педагогічної діяльності. Підкреслює наявність проблеми компетентності вчителів в аспекті впровадження національних рухливих ігор в освітній процес той факт, що лише 58% вчителів та 71% тренерів змогли перерахувати декілька різновидів національних рухливих ігор.

Науковці доводять, що національне виховання передбачає не лише знання, використання та розповсюдження традицій власного народу, а і шанобливе ставлення до інших народностей та їх звичаїв. Етновиховна діяльність у державі значною мірою залежить від міжетнічної взаємодії в її суспільстві і впливає на стан та розвиток цієї взаємодії. Вона необхідна для забезпечення політичної стабільності через взаємопорозуміння між представниками різних етносів [5]. Саме тому ми додали до анкети питання про використання в освітньому процесі на уроці фізичної культури рухливих ігор інших народів світу. Виявлено, що лише 20% вчителів та 24% тренерів використовують на заняттях подібний засіб впливу на особистість дітей. Це свідчить про тенденцію до виникнення проблеми з повноцінним національним вихованням сучасної молоді, адже європейські цінності включають в себе толерантне ставлення до інших народностей.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виявлено, що сучасні вчителі фізичної культури та тренери недооцінюють та недостатньо використовують такий засіб фізичного та національного виховання як національні рухливі ігри, що може негативно позначитися на формуванні особистостей учнів. В той же час науковці стверджують, що забезпечити якість навчання та виховання підростаючого покоління молоді в цілому не можливо без ґрунтовних знань з етнопедагогіки, яка існує впродовж багатовікової історії українського народу [2, 5, 7, 8]. Таким чином включення дисциплін, які б підвищували рівень знань, умінь та навичок вчителів в цьому напрямку до курсів підвищення кваліфікації та в навчальні плани для підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту є резервом для подолання протиріччя між необхідністю використання засобів етнопедагогіки на уроках фізичної культури для національного виховання учнів та фактичним станом цього питання.

Використані джерела

1. Багінська О.В. До питання впровадження інтерактивних технологій в урок фізичної культури / О.В. Багінська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 102. Серія : Педагогічні науки : Збірник. – Чернігів : ЧДПУ, 2012. – С. 45 – 49.
2. Борисов В.В. Процесс формирования этнопедагогической подготовки будущих учителей физической культуры Забайкалья / В.В. Борисов // XII международный научный конгресс "Современный олимпийский и паралимпийский спорт и спорт для всех" : Материалы конференций. – М. : Физическая культура, 2008. – Т. 3. – 290 с.
3. Воеділова О.М. Народні рухливі ігри для дітей дошкільного віку як елемент національного виховання / О.М. Воеділова, В.М. Тарасенко // Педагогічні технології формування культури здоров'я особистості : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів (м. Чернігів, 15 квітня 2016 р.) / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка / відп. ред. Г.І. Жара. – Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2016. – С. 15–17.
4. Гаркуша С.В. Концептуальні засади формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: передумови, проблеми, мета і завдання / С.В. Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст]. Вип. 135 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2016. – С. 40-44.
5. Євтух В.Б. Етнопедагогіка : Навч. посіб. / В.Б. Євтух, А.А. Марушкевич, Н.М. Дем'яненко, В.В. Чепак. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. – 150 с.
6. Лисенко Л.Л. Формування фізичної культури школярів молодшого шкільного віку засобами етнопедагогіки Чернігово-Сіверщини / М.М. Огієнко, Л.Л. Лисенко, А.О. Корнева. – Technologies of shaping and enhancing health of human and society. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2016. – P.145-151.

7. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка : Навч. посіб. / В.А. Мосіяшенко. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2005. – 176 с.
8. Мустафаєва З.І. Виховання дошкільників засобами етнопедагогіки у кримськотатарських сім'ях : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / З.І. Мустафаєва. – К., 2003. – 21 с.
9. Носко М.О. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні : [монографія] / М.О. Носко, С.В. Гаркуша, О.М. Восділова. – К. : СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 300 с.
10. Огієнко М. М. Формування науково-педагогічного світогляду особистості як основи професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури та спорту // Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів: ЧНПУ, 2011. – № 86 (том 2) – С. 398-403.

Voyedilova O., Markov A., Kozyr A.

READINESS OF PHYSICAL TRAINING TEACHERS TO USE NATIONAL FOLK AGILE GAMES AS A TOOL OF ETHNOPEDAGOGY

Reform of the national system of education in Ukraine, modernization of the entire school system is impossible without a support on national traditions of education, ethnopedagogics basis. The lesson of physical training is integral part of the holistic educational process of pupils and it is not possible to avoid the national education of the next generation through people's experiences, customs, traditions and agile games in particular. The aim of the study was to analyze the real conditions of teachers' use of national folk agile games on the lessons of physical training as a tool of national and physical education.

The revival of Ukrainian folk pedagogy in educational institutions and the growing interest in the pedagogy of the teachers-researchers observed at the present stage of national and state revival of Ukraine. In folk pedagogy is now rightly providing an effective tool of formation of national consciousness, the humanization of the educational process. Elements of ethnography and ethnopedagogy should be constantly studied in secondary school lessons at all subjects (V. Evtouch, V. Mosiashenko).

The analysis of the questionnaire survey of experts in physical training of t. Chernigov revealed that they underestimate and not use such tool of physical and national education as national folk agile games, which can adversely affect the formation of personality of pupils.

To ensure the quality of training and education of the younger generation in general is not possible without a deep knowledge of pedagogy, which has existed for centuries-old history of the Ukrainian people. In our opinion, the inclusion of disciplines which would have increased the level of knowledge, abilities and skills of teachers in this direction to the refresher courses and curriculum of the universities is a reserve for overcoming the contradiction between the need of use of ethno-pedagogy in the lessons of physical training for the national education of students and the actual status of this issue.

Key words: *ethnopedagogy, lesson of physical training, national folk agile games, personality formation.*

Стаття надійшла до редакції 09.09.2016